

Nogle til de danske arter af slægten Rørhat (Boletus & Xerocomus)
af Jens H. Petersen, 7/10 2008

1. Rørmundinger røde, orangerøde til orangebrune (indigo-rørhatte mm)	2		
Rørmundinger hvide, creme, lysebrune, okkergule, gule til grøngule	8		
2. Stok uden nettegning	3		
Stok med nettegning, især ved stoktoppen (lup!)	5		
3. Yderside og kød i stokbasis gult; rørmundinger store og sammensatte			
se peberrørhat (<i>Chalciporus piperatus</i>)			
Yderside og kød i stokbasis ikke gult; rørmundinger små og simple	4		
4. Stok overvejende prikket af rødorange til vinrøde prikker på gullig grund; stok midte og basis med omtrent samme farve; kød i den nederste tredjedel af stokken gulligt inden det blåner; hatoverside oftest ret ensartet rødbrun til gulbrun, evt. med gule "flammer"			
punktstokket indigo-rørhat (<i>B. luridiformis</i>)			
Stok ±glat eller med prikker af samme farve som "grunden", ikke udpræget rødprykket; stokbasis oftest tydeligt mere vinrød end stokmidte; kød i den nederste tredjedel af stokken vinrød inden det blåner; hatoverside oftest orangebrun med lyserøde til purpurrøde "flammer"			
glatstokket indigo-rørhat (<i>B. queletii</i>)			
5. Kødet lige over rørene rødt men det blåner lynhurtigt (hvis rørene skrælles af, er fladen hvor de har siddet rød)			
netstokket indigo-rørhat (<i>B. luridus</i>)			
Kødet lige over rørene gult med evt. blånende	6		
6. Hatoverfladen kraftigt og hurtigt blånende			
purpur-rørhat (<i>B. rhodopurpureus</i>)			
Hatoverflade ikke kraftigt blånende	7		
7. Stok og net med påfaldende lyserøde / gammelrosa farver; hat lysegrå til lyst gråbrun, evt. med rosa rand; lugt sødligt-vammel-karryagtig, især hos ældre eksemplarer			
Satans rørhat (<i>B. satanas</i>)			
Stok og net mere orangerødt; hat domineret af rosa til rosabrune farver; lugt svag			
djævle-rørhat (<i>B. legaliae</i>)			
8. Stok øverst med en ensartet, finmasket nettegning, især ved stoktoppen (lup!); ved knækning af hatten går rørene fra hinanden uden at de enkelte rør ødelægges (<i>Boletus</i> pp.)	9		
Stok glat, prikket eller med et groft, ufuldstændigt net øverst på stokken; ved knækning af hatten går de enkelte rør i reglen også i stykker (<i>Xerocomus</i> m.fl.)	19		
9. Smag bitter	10		
Smag mild	11		
10. Stok gul øverst, rødorange nederst		skønfodet rørhat (<i>B. calopus</i>)	
Stok helt gul eller gul med et smalt rødorange bånd omkring midten		rod-rørhat (<i>B. radicans</i>)	
11. Rørmundinger hos unge frugtlegemer gule	12		
Rørmundinger hos unge frugtlegemer hvide, med alderen gule (spiselig rørhat-gruppen)	16		
12. Rør, stok og kød omgående mørkt blånende ved berøring	13		
Ikke eller langsomt blånende	14		
13. Kødet lige over rørene rødt men det blåner lynhurtigt (hvis rørene skrælles af er fladen hvor de har siddet rød)			
netstokket indigo-rørhat (<i>B. luridus</i>)			
Kødet lige over rørene gult men det blåner lynhurtigt		purpur-rørhat (<i>B. rhodopurpureus</i>)	
14. Hat okkerbrun, læderbrun til rødbrun		tenstokket rørhat (<i>B. appendiculatus</i>)	
Hat lysegrå	15		
15. Stok med store lyserøde, gammelrosa eller orangerøde områder		Satans rørhat (<i>B. satanas</i>)	
Stok overvejende gul, men evt. med en smal orangerød zone, oftest omkring midten		sølvskinnende rørhat (<i>B. fectneri</i>)	
16. Hathud meget sej og elastisk		spiselig rørhat (Karl-Johan) (<i>B. edulis</i>)	
Hathud ikke påfaldende sej	17		
17. Voksende med fyr; hat og stok ofte ret mørkt rødbrune		rødbrun rørhat (<i>B. pinophilus</i>)	
Voksende med løvtræer	18		
18. Hat mørkt gråbrun, meget mørkere end stokken		bronze-rørhat (<i>B. aereus</i>)	
Hat lyst læderbrun, nærmest ensfarvet med stokken		sommer-rørhat (<i>B. reticulatus</i>)	
19. Kød gråligt til sort ved gennemskæring	20		
Kød uforanderligt, blåt eller rødtligt ved gennemskæring	21		
20. Rørmundinger gule; med eg		se gul ege-rørhat (<i>Leccinum crocipodium</i>)	
Rørmundinger hvidlige; med avnbøg		se avnbøg-rørhat (<i>Leccinum pseudoscabrum</i>)	
21. Voksende på bruskbolde		snyltende rørhat (<i>X. parasiticus</i>)	
Voksende på jorden, mykorrhizadannende med træer	22		
22. Stok over 20 mm tyk, frugtlegeme ikke blånende; stokbasis med lugt af iodoform		bleg rørhat (<i>X. impolitus</i>)	
Stok tyndere eller stedvist blånende; uden lugt af iodoform	23		

23. Hat glat og klæbrig; stok gulbrun til rødbrun helt uden røde og gule farver, 15-40 mm tyk; rørmundinger stærkt blånende. Med løv- og nåletræer **brunstokket rørhat** (*X. badius*)
Hat dugget eller ± filtet, ikke klæbrig; stok oftest med røde og gule strejf, oftest tyndere; rørmundiger blånende eller uforanderlige 24
24. Hat vaskeskindagtigt-filtet, ikke sprækkende; rørmundinger klart gule (kromgule), ikke eller højst svagt blånende; stok helt uden røde farver (**filtet rørhat-gruppen**) 25
Hat glat, dugget eller fint filtet og da ±sprækkende; rørmundinger oftest bleggule til grøngule, oftest tydeligt blånende (men tit først nogen tid efter berøring); stok oftest med røde til orange strejf (**rødsprukken/blodrød rørhat-gruppen**) 28
25. Kød i stokbasis gult, klart mere intenst gult end hatkødet; med eg på ±neutral bund; ej kendt fra DK *X. chrysonema*
Kød i stokken oftest hvidligt eller med beskidte rosa nuancer, aldrig gulere end i hatten; med løv og nåletræer på sur, neutral eller basisk bund 26
26. Hatkød vedblivende hvidt evt. meget lyst citrongult tæt ved rørlaget; hyfestreng ofte påfaldende gule (kromgule); hatfarve oftest ret lyst brun (fx læderbrun, rosabrun, gråoliven); med løv- og nåletræer oftest på sur bund "vaskeskindsrørhat" *X. ferruginus*
Hatkød gulligt eller gulnende efter nogen tid; hyfestreng hvide eller sjældent cremegule; hat evt. mørkere; med løvtræer, oftest på neutral eller basisk bund 27
27. Hatkød først hvidt men gulnende efter nogen tid; hat ofte ret mørkt rødbrun; med poppel, formodentlig mest på neutral til basisk bund; ej kendt fra DK *X. silwoodensis*
Hatkød creme til gulligt fra starten, kød nederst i stokken ofte rosa til rosabrun; hat variabel, men ofte rødbrun eller ret mørkt gråoliven, undertiden næsten grøn; med løvtræer, formodentlig mest på neutral til basisk bund **filtet rørhat** (*X. subtomentosus*)
28. Unge hatte tydeligt røde men eventuelt falmende til mere brune farver med alderen (**blodrød rørhat-gruppen**) 29
Unge hatte brunlige, eventuelt med vinrød rand eller pletter eller med alderen med røde sprækker (**rødsprukken rørhat-gruppen**) 31
29. Sp. Q > 2,5; på våde voksesteder med el, pil eller poppel "sump-rørhat" (*X. ripariellus*)
Sp. Q. < 2,5, på normalt tørre steder i parker og skove 30
30. Sp. svagt længdestribede (x 1000 + en meget god optik!), fra 5-100% med afhugget (trunkat) ende, sp. 9-15 x 4-7 µm; stokbasis ikke med små, orange korn (?); med birk og muligvis el *X. fennicus*
Sp. ikke længdestribede, ikke trunkate, sp. 11,5-12,5 x 5-5,5 µm; stokbasis med små, orange korn; med løvtræer, fx birk, lind, bøg og eg **blodrød rørhat** (*X. rubellus*)
31. Frugtlegerne omgående blånende i alle dele, også på hatten når denne gnuddes 32
Aldrig blånende på hatten, ±blånende andre steder 33
32. Hat oftest gul, meget sjældent rødbrun; stok gul, øverst prikket, 20-50 mm tyk "gul indigo-rørhat" (*B. luridiformis* var. *discolor*)
Hat ± brun; stok gul men oftest med røde partier, især mod basis, glat, 10-33 mm tyk **sortblånende rørhat** (*B. pulverulentus*)
33. Stok gråbrun, evt. med et smalt rødt bånd nær toppen; sp. med afhugget ende (trunkat). Med løv- og nåletræer **hvidsprukken rørhat** (*X. porosporus*)
Stok stedvist (ikke kun i toppen) med røde, orange til brunorange længdefibre/prikker eller helt gullig, orange, brunorange til rød; sp. uden afhugget ende 34
34. Hat ±filtet, udpræget opsprækkende i mange små felter og rødligesprækker 35
Hat ±glat eller dugget, ikke sprækkende eller højst sprækkende i kanten 37
35. Stokkød hos friske eksemplarer langsomt men tydeligt blånende; sp. svagt længdestribede (x 1000 + en meget god optik!) "finsprukken rørhat" (*X. cisalpinus*)
Stokkød ikke eller højst meget svagt blånende (men hatkød ofte blånende); sp. ikke længdestribede 36
36. På våde voksesteder med el, pil eller poppel "sump-rørhat" (*X. ripariellus*)
I almindelige skove, oftest med bøg eller nåletræer **rødsprukken rørhat** (*X. chrysenteron*)
37. Kød hvidligt, hurtigt lyserødt i en bred zone under hathuden og sart lyseblåt længere nede, især over rørene, stokbasis uden orange korn (lup!). Sp 10,5-16,5 x 4,5-6 µm, Q 2,4-3,0; med løvtræer i parker "fersken rørhat" (*X. bubalinus*)
Kød bleggult til gult, evt. rødt i en helt smal (under 1 mm) zone lige under hathuden, højst svagt blånende; med eller uden orange korn (lup!) 38
38. Stokbasis med små, orange korn (lup!); rørmundinger i reglen hurtigt blånende; sp. 10,5-13 x 4,5-6 µm, Q 2,0-2,4; med løvtræer, især eg og lind i parker, gerne ret tidligt (august til midt september) *X. communis*
Stokbasis uden små, orange korn (lup!); rørmundinger ikke eller kun langsomt blånende; sp. 10-14,5 x 4,5-5,5 µm, Q 2,4-2,9; i skove med løv- og nåletræer i skove, gerne fra midt i september **dugget rørhat** (*X. pruinaatus*)